

Študijná príručka: Civilizácie starého Orientu

Kvíz: Overenie vedomostí

Odpovedzte na nasledujúce otázky v rozsahu 2-3 viet na základe poskytnutého textu.

1. Kde vznikali prvé civilizácie starého Orientu a ktoré rieky boli pre ich rozvoj kľúčové?
2. Opíšte sociálnu štruktúru a usporiadanie mestských štátov v starom Oriente. Kto stál na čele a aké vrstvy obyvateľstva existovali?
3. Aký význam mal Chamurapiho zákonník pre Babylonskú ríšu a ako je vnímaný dnes?
4. Charakterizujte tri rôzne typy písma, ktoré sa používali v starom Oriente, a uveďte, ktoré civilizácie ich používali.
5. Akú úlohu zohrávali kňazi a chrámy vo vedeckom a kultúrnom rozvoji starovekých spoločností?
6. Popíšte hlavné úspechy a objavy čínskej civilizácie spomenuté v texte.
7. Vysvetlite význam rieky Níl pre staroveký Egypt z hľadiska poľnohospodárstva a každodenného života.
8. Čo bola mierová zmluva medzi Egypťanmi a Chetitmi a prečo je významná aj dnes?
9. Aký bol hlavný rozdiel v postavení otrokov v Egypte v porovnaní s inými štátmi Orientu?
10. Aká bola viera starovekých Egypťanov v posmrtný život a aké praktiky s ňou súviseli?

Kľúč správnych odpovedí

1. Prvé staré orientálne civilizácie vznikali v povodí veľkých riek, kde boli najvhodnejšie podmienky pre život a rozvoj poľnohospodárstva. Medzi kľúčové rieky patrili Eufrat a Tigris v Mezopotámii, Níl v Egypte, Ganga a Indus v Indii a Chuang-Che a Jang-c'-ťiang v Číne.
2. Na čele mestského štátu stál panovník s neobmedzenou mocou, ktorý bol aj veliteľom vojska. Obyvateľstvo tvorili vyššie vrstvy (dvorania), vplyvní kňazi, úradníci, najpočetnejší slobodní ľudia (obchodníci, remeselníci, roľníci) a na najnižšom stupni boli otroci.
3. Chamurapiho zákonník, vytvorený v 18. storočí pred Kr., bol v čase svojho vzniku vychýrený svojou spravodlivosťou a pomohol zjednotiť Babylonskú ríšu. Dnes by sa však považoval za krutý, keďže obsahoval tresty ako „oko za oko“ alebo trest smrti za lúpež.
4. Sumeri ako prví používali obrázkové písmo, ktoré zjednodušili do podoby klinového písma. Starovekí Egypťania používali hieroglyfické (obrázkové) písmo. Civilizácia Feničanov ako prvá vynašla abecedu s 22 znakmi, ktorá bola oveľa jednoduchšia.
5. Chrámy boli strediskami rozvoja vedy. Kňazi sa v nich zaoberali matematikou, astronómiou, astrológiou a medicínou, skúmali prírodné zákonitosti a zaznamenávali históriu svojej krajiny. Taktiež tlmočili ľuďom vôľu bohov a vykonávali obety.
6. Číňania vybudovali Veľký čínsky múr na ochranu pred nepriateľmi. Preslávili sa aj objavmi ako pušný prach, kompas a výroba hodvábu, rozvinuli bojové umenie a osobitý filozofický smer, ktorého predstaviteľom bol Konfucius.
7. Rieka Níl prinášala život do nehostinnej púšte, pretože jej každoročné záplavy zúrodňovali pôdu pozdĺž toku. To vytváralo ideálne podmienky na poľnohospodárstvo, pestovanie plodín ako obilniny, zelenina a ovocie, a na chov dobytka.
8. Išlo o zmluvu podpísanú v roku 1258 pred Kr. medzi Egyptom a Chetitskou ríšou po bitke pri Kadeši, ktorá ukončila boje a zaviedla obdobie spolupráce. Jej text je dnes ako pocta najstaršej mierovej zmluve na svete umiestnený na stene sídla OSN v New Yorku.
9. Zatiaľ čo v mnohých štátoch otroci často nemali žiadne práva, v Egypte ich postavenie nebolo až také zlé. Mohli spravovať pánov majetok a dokonca uzatvárať manželstvá so slobodnými obyvateľmi, čím sa ich deti už stali slobodnými.

10. Starovekí Egypťania verili v posmrtný život, čo dokazuje výstavba pyramíd ako miest posledného odpočinku faraónov. Pred uložením do hrobky telo mŕtveho zabalzamovali, aby zabránili jeho rozkladu; tento proces trval 70 dní a výsledkom bola múmia.

Otázky na zamyslenie (esej)

1. Porovnajzte spoločenské usporiadanie v starovekej Indii (systém štyroch tried a páriov) so sociálnou štruktúrou mezopotámskych mestských štátov. Aké sú hlavné rozdiely a podobnosti v postavení jednotlivých vrstiev?
 2. Analyzujte úlohu panovníka v starovekých orientálnych ríšach, ako boli Egypt a Babylonia. Diskutujte o zdrojoch jeho moci (božský pôvod, vojenská sila, zákonodarstvo) a o spôsoboch, akými si ju udržiaval.
 3. Vysvetlite, ako geografické podmienky (rieky, podnebie, dostupnosť materiálov) priamo ovplyvnili vznik a rozvoj civilizácií v Mezopotámii a Egypte, vrátane ich poľnohospodárstva, technológií (zavlažovacie kanály) a kultúry (písacie materiály).
 4. Posúďte význam a dopad vynálezu písma. Zamerajte sa na to, ako klinové písmo, hieroglyfy a fenická abeceda zmenili administratívu, hospodárstvo, vedu a literatúru v starom Oriente.
 5. Na základe príkladu mierovej zmluvy medzi Egypťanmi a Chetitmi a Chammurapiho zákonníka zhodnoťte úroveň diplomacie a práva v starovekých civilizáciách. Aké princípy a mechanizmy používali na riešenie konfliktov a udržiavanie poriadku?
-

Slovník kľúčových pojmov

Pojem	Definícia
Balzamovanie	Proces, ktorý používali starovekí Egypťania na zabránenie rozkladu tela mŕtveho. Trval 70 dní a jeho cieľom bolo pripraviť telo na posmrtný život.
Babylon	Významná ríša a mestský štát v Mezopotámii, ktorá preživala najväčšiu slávu počas vlády Chammurapiho v 18. stor. pred Kr.
Budhizmus	Nábožensko-filozofický smer, ktorého kolískou sa stala India. Za jeho zakladateľa sa považuje Budha.
Chetiti	Národ, ktorý vytvoril veľkú ríšu v období približne 2000-1200 pred Kr. Viedli vojnu s Egyptom, ktorú ukončili mierovou zmluvou.
Dvoran	Príslušník panovníckeho dvora, ktorý patril k bohatej a mocnej vyššej vrstve obyvateľstva.

Egypt	Staroveká civilizácia (približne 3000-30 pred Kr.) v povodí rieky Níl, známa pyramídami, faraónmi a vierou v posmrtný život.
Faraón	Titul pre vládcu starovekého Egypta. Bol považovaný za boha a mal neobmedzenú moc.
Feničania	Národ žijúci na východnom pobreží Stredozemného mora, ktorý vytvoril významné mestské štáty (Tyros, Sidon). Boli výborní námorníci, rozvinuli námorný obchod a ako prví vynášli abecedu.
Hieroglyfické písmo	Staroveké obrázkové písmo používané v Egypte.
Chammurapiho zákonník	Zbierka zákonov vytvorená babylonským kráľom Chammurapim, vytesaná do kamennej stély. Vyznačoval sa prísnyimi, no v tej dobe spravodlivými trestami.
India	Staroveká civilizácia v povodí riek Ganga a Indus. Spoločnosť bola rozdelená do štyroch tried a stala sa kolískou jogy a budhizmu.
Klinové písmo	Písmo vyryté ostrým nástrojom do hlinených tabuliek, ktoré zjednodušili Sumeri. Používali ho aj Asýrčania, Chetiti a Babylončania.
Mestský štát	Forma štátu v starom Oriente, ktorého nezávislé územie často tvorilo len jedno mesto s malým príľahlým okolím (napr. Ur, Uruk, Tyros).
Monoteizmus	Viera v jedného boha. V Egypte sa ju pokúsil zaviesť faraón Amenhotep IV. v podobe kultu slnečného boha Atona.
Múmia	Zabalzamované telo mŕtveho, uchované pred rozkladom, charakteristické pre staroveký Egypt.

Páριοvia	V starovekej Indii označenie pre „nečistých“, najnižšiu spoločenskú vrstvu, ktorá stála mimo systému štyroch tried.
Pyramídy	Monumentálne stavby v Egypte (napr. v Gíze), ktoré slúžili ako miesta posledného odpočinku faraónov.
Reforma	Zmena, náprava alebo zlepšenie. V texte spojená s pokusom faraóna Amenhotepa IV. o náboženskú zmenu.
Riečne civilizácie	Označenie pre prvé staré orientálne civilizácie, ktoré vznikali v úrodných povodiach veľkých riek.
Sumer	Prvá civilizácia v Mezopotámii (približne 3500-2000 pred Kr.), ktorej sa pripisuje vynález písma. Ich najvýznamnejšími mestskými štátmi boli Ur, Uruk a Lagaš.
Zikkurat	Stupňovitá stavba typická pre Mezopotámiu, na ktorej vrchole sa nachádzal chrám.
Čína	Staroveká civilizácia v povodí riek Chuang-Che a Jang-c'-t'iang, známa Veľkým čínskym múrom a objavmi ako pušný prach a kompas.
Žoldnier	Platený, najatý vojak.